

הצבא והשלטון בסוריה

המשטר מעורער

העולם הערבי בכללותו איננו מצטנן ביציבות. משטריו וסדריו החברתיים, ובמיוחד בימינו אנו, תופסים הלכיריות חדשים את מקום הישנים, ומר פעם פורצים נסיונות ושינויים בסדרי השלטון. יש בעולם הערבי ארצות וחבלים בהם התמורות הן מתונות יותר, ומתחוללות באופן הדרגתי, ויש בהן מדינות ערב כאלו שבהן השינויים הם חריפים ימאירים, ומתבטאים בצורת מהפכות.

סוריה ומצרים הן שתי הארצות בהן התמורות בשטח המדיני הן החריפות ביותר. שינויי המשטר בסוריה בולטים עוד מאלה שבמצרים, משבר רודף משבר, הפיכה מולידה הפיכה, סדרי המשטר מעוררים מוסדו.

כדי להבין את מצבה של סוריה כיום, עלינו לפנות אל העבר — ולהתעכב קמעה ולגעת בתקופות מסוימות בתולדותיה; ובמיוחד — בדברים הנוגעים להתפתחותה בשנים האחרונות.

מורשת העבר

הקו המאפיין את כל עברה של סוריה הוא, כי עד ימינו־אנו לא היותה היא מעולם יחידה מדינית מלוכדת עצמאית. הרגש הלאומי הסורי השולט כיום — חסר כל תקדים היסטוריים. זוהי גם הסיבה שהסורי של ימינו נוטה להזדהות במידה רבה יותר מאחיו הערבים עם עבר העם הערבי בכללו. בעיני הסורי בן־זמננו הרי תקופת שלטון בית אומיה היא תקופת הזוהר של עמו. בתקופה זו (661 עד 749 לספ') שימשה סוריה מרכז האימפריה המוסלמית, שהשתרעה מגבולות הודו ועד לאוקינוס האטלנטי, ודמשק היתה נקודת־המוקד של תרבות האיסלאם שהתגבשה והלכה. הסורי של ימינו חולם על חידוש אימפריה מעין־זו. ריחוקה של מציאות ימינו מהגשמת חלום זה אינו מהווה בלם למעוף דמיוני.

תקופה שניה המשמשת כמקור־השראה היא תקופת מלחמת האיסלאם בממלכות הצלבנים. סוריה שימשה אז בסיס לגדולים שבלוחמי מלחמת־הקודש של האיסלאם — לזנגי (1127 — 1146), לנור א־דין (1146 — 1174), לצלאח־א־דין (1171 — 1193) ולבניו הסולטנים לבית איוב (1193 — 1250). הסורי בן זמננו, נוטה להאמין כי כיום נועד

לסוריה תפקיד בהתמודדות עם ישראל, הדומה לזה שהיא מילאה אז, בהתמודדות עם הצלבנים.

בעת החדשה היתה סוריה חשובה מפני שעל אדמתה (והכונה כאן למושג של סוריה כמובן הרחב יותר, כולל את הלבנון של היום) נבטת התנועה הלאומית הערבית. גם מעובדה זו יונק הסורי השראה ואמנם, כיום הנו בעל נטיה ערבית לאומית המפורחת יותר מאשר בתושביהן הערביים של המדינות הערביות האחרות.

ראשית הרפובליקה הסורית

התנועה הלאומית הערבית הפכה בסוריה לגורם מדיני רב־השפעה. בזמן שלטון־המנדט הצרפתי** היא ליכדה את האופוזיציה לשלטון הזר, ועם יציאת הצרפתים עבר השלטון לידי מנהיגיה.

כאשר עלו המנהיגים הלאומנים הסוריים לשלטון, עמדו בפני תפקיד קשה. הם נדרשו לפעול בשלושה שטחים עיקריים: —

א. בשדה הכלכלה, שהסתעף לשני שטחי־משנה: תעשייה וחקלאות.

בעת מלחמת־העולם השנייה צצו בסוריה ניצני תעשייה מקומית. אך לאחר סיומה נדרשו תכנון ומימון ממלכתיים. ביזמת הממשלה, על־מנת לאפשר את המשך התפתחותה, בשטח החקלאות קדמו ל־עצמאותה של סוריה מאה שנים אשר בהן הלך ונתרחב השטח המעובד. עם גמר השלטון הצרפתי נמצאו כבר בעיבוד כל השטחים המתאימים לכך. על־מנת לאפשר את המשך התרחבותה של החקלאות הסורית צריך היה לבצע מפעלי פיתוח גדולי, ליבש את אזור הביצות מחד־גיסא, ומאידך גיסא לבנות סכרים על הנהרות לניצול מימיהם להשקאה ולמקורות־כוח.

ב. בשטח הסוציאלי. מבנה החברה בסוריה נשאר בעיקרו פיאודלי, כשם שהיה מימים ימימה. אך מבנה זה לא הלים עוד את צרכי התקופה. הלכה ונוצרה שכבה חדשה של אינטליגנציה, שדרוש היה למצוא בעבורה תפקידים מתאימים בחברה ובמדינה, פן תיהפך לאופוזיציה למשטר הקיים.

ג. בשדה הארגון הממלכתי. צריך היה לארגן את מבנה השלטון במדינה החדשה.

בשלושת השטחים גם־יחד נכשלו מנהיגיה של

לכאורה לא היה כשלונם הצבאי חמור יותר מזה של יתר מדינות ערב. יתר-על-כן, רק הם כבשו שטח קטן בתחום ישראל. אך תקוותיהם נכזבו באר-פן מר ביותר: פגו החלומות בדבר בני-אומניה וצאצאי האיוביים, העומדים לחדש את פאר העבר. האכזבה המרה מתוצאות המלחמה חיוקה עוד את האופוזיציה בהתנגדותה לסדרי החברה והשלטון ה-קיימים.

שלטון הצבא

הגוף שידע ללכד אופוזיציה זו, היה הצבא. בהנהגת ראש-המטה שלו, הקולונל חוסני-אז-זועים, השתלטו יהודותיו בסוף מרס 1949 על מוסדות השלטון בדמשק אילצו את הממשלה להתפטר וה-דיחו את הנשיא אל-קוואטלי. חוסני אז-זועים תפס את רסן השלטון בידיה. החלה תקופת השלטון הצב-אי שנמשכה חמש שנים.

בוזה אחר זה תפסו שלושה רודנים צבאיים את רסן השלטון בסוריה: חוסני אז-זועים, סאמי אל-חינאוי וזאדיב שישאכלי. מבחינת אישיותם נבדלו זה מזה.

חוסני אז-זועים, בעל בטחון עצמי, בעל כושר ביצוע ויכולת החלטה בלתי מצויים, היה בודאי המוכשר והפחות זהיר שבהם.

כבך בהופעתו החיצונית של סאמי-אל-חינאוי הבדילה בינו לבין קודמו, הוא דמה ל"קצב ולא לקצין" (כפי שתיאר אותו קצין ישראלי שנפגש איתו). ואכן גם אופיו היה כשל דיקטטור. יד המקרה העלתה אותו לגדולה והוא לא הראה כל סימן של כשרון שליטה. לעומת זאת היה זהיר מקודמו ולמד משגיאותיו.

שישאכלי האריך בשלטונו הרבה מקודמיו, אך את הצלחתו אין לזקוף לכשרון-שלטון מיוחד. בטרם עלותו לשלטון הצטנן יותר בתור בחור שיכור וכן רודף-נשים במועדוני-הלילה של דמשק, מאשר ב-תור מפקד (כשלונותיו הצבאיים כללו התקפת הנפל על יחיעם ואת אבדן צפת). אך כאשר עלה לשלטון, גילה חוש מציאות מפותח. זהירות רבה, ובשעת הצורך — גכונות לנקוט באמצעים חריפים נגד מתנגדיו. מדי-פעם נכלאו קציני-צבא ומדינאים ל-עשרות, בהם חשד שהם קושרים נגדו; ויש ודאג אף לסילוקם המוחלט. כך, למשל, נרצח בהתאם להוראותיו מפקד חיל-האוויר, הקולונל נאצר.

שיטות השלטון של שלושת הרודנים היו שונות. חוסני אז-זועים שלט באופן גלוי כראש-המדינה. הוא

סוריה עוד בראשית שלטונם. חסרים היו במידה רבה אותו נסיון באומנות-השלטון, אותו רכשו לעצ-מם חבריהם בעיראק, במצרים ובירדן עוד בהיותם תחת שלטון בריטי. לפיכך לא הצליחו לארגן ממשל יציב וחזק. עד מהרה השתלטו השחיתות, השוחד והנפוטיזם. מכשירי השלטון הדמוקרטיים, אשר הו-רישו הצרפתים לסוריה, נשאר ריקים מכל תוכן.

ברובם המכריע השתייכו השליטים החדשים ל-משפחות המיוחסות העתיקות, בעלות ההון והקר-ק-עות שבמדינה, בעבר עמדו משפחות אלה בראש המאבק הלאומי נגד הזר ואמנם הוכיחו יעילות ותקיפות במלחמתם בצרפתים, וזאת היות והרגישו את עצמם מקופחים, כיון שההשפעה המקומית הועב-רה בחלקה לידי בני-מעוטים שונים שטופחו בימי המנדט ע"י הצרפתים ואשר בעיני הרוב הערבי-הסורי היו נחות-יד-דרגה. אך לעומת זאת לא הראו עתה, בעלותם לשלטון הממשי, כל הבנה לצרכים הכלכליים והסוציאליים של סוריה, אשר בעיקרו של דבר לא נגעו להם באופן ישיר ואישי. לא בוצעה כל תכנית פיתוח בשטח החקלאות ולא נב-קטו כל צעדים לתכנון ולמימון הממלכתיים של התעשייה. כן לא נעשה דבר בשטח הסוציאלי.

התוצאות לא איחרו לבוא. בשכבות רחבות של האוכלוסיה פשטה אי-שביעת-רצון מהמשטר הקים. יתר-על-כן, בקרב האינטליגנציה הצעירה צמחה ו-גדלה אופוזיציה לסדרי החברה הקיימים ולמשטר המגן עליהם.

מלחמת הקוממויות הישראלית

כקטליזטור לזירור המשבר הסוציאלי והמדיני בסוריה שימשה השתתפותה במלחמת ערב בישראל. בגישתה של סוריה למלחמה זו היה גנן השונה מזה של מדינות ערב האחרות. אותם שיקולים צדדיים, שבמידה מסוימת הם שגרמו להפעלת כוחותיהן הצבאיים של מדינות ערביות אחרות, ושי-לא תמיד בהתאם לאינטרס הערבי הכללי — משקלן היה פחות בגישתה של סוריה אל המלחמה נגד יהודי ארץ-ישראל. בניגוד לשליטי מדינות ערב האחרות, אשר ראו במיגור ישראל יותר אמצעי להשגת מטרת משלהן מאשר את המטרה עצמה, ראו הסורים את עיקר מטרתם בעצם מלחמה זו למיגורה של ישראל. כתוצאה, השקיעו מאמץ כנה יותר במלחמה מאשר יתר מדינות ערב. מסיבה זו גם התאכזבו יותר שעה שלא הצליחו להשיג את מטרתם.

למפקד הצבא. הוא הסתפק בתפקיד סגן-ראש-המטה הכללי. להתאפקותו זו היה טעם חשוב. קציני-הצבא הבכירים למדו יפה עד כמה קל להשתלט על הצבא ועל המדינה ולרוב ראו עצמם כמוכשרים לא פחות מהרודן של אותה שעה. זה נתן מקום לקטנוניות על רקע אישי, ורבו המתחרים על השלטון. בעזרת התאפקותו וההירות ידע שישאכלי להחליש את קנאת חבריו הקצינים. אחדים מהם הצליח לקנות ע"י שהעלה אותם בדרגה, וע"י שמסר לידיהם תפקידים חשובים. לעתים אף תפקידים חשובים יותר (למר-אית-עין) מתפקידו הוא (כגון תפקיד ראש-המטה הכללי, מיניסטר ההגנה — ואף הנשיאות). באחרים ידע להלחם בעזרת שירות-ריגול מפותח, עקב אחרי כל פעולותיהם ומזמן-לזמן דאג לטיהור מקיף בשורות הקצונה הבכירה. ע"י סילוק מתנגדיו מתפקידם, הצבאי, הרחיק ממקורות השלטון — ועם זאת יצר לעצמו את האפשרות לקדם את נאמניו ולהעלותם בתפקיד וברדרגה.

שישאכלי גילה כשרון בולט בכל העניינים ששימשו את האינטריגה המדינית אשר תכליתה לבסס את שלטונו, ואכן האריך ימים מקודמיו. אולם הוא לא השכיל לנצל את מעמדו לביצוע אותם התיקונים המדיניים, החברתיים והכלכליים שהם בלבד יכלו לשמש בעיני הציבור צידוק לשיטת שלטון מעין זו. יתכן שהסיבה לכך נעוצה במוצאו. הוא היה בן לאחת המשפחות הפיאודליות הגדולות, שבידיה היו רוב הקרקעות באזור חמה (היא חמת התנכית), ב"מרכזה של סוריה. על-כל-פנים, היה שישאכלי שמרני בגישתו הכללית. כתוצאה התאכזבו ממנו יותר ויותר אנשי האינטליגנציה הצעירה. — שכבה אשר גם קציני-הצבא השתייכו ברובם אליה — והיו שותפים לרעיונות ולאידאליים של חבריהם האזרחיים. האכזבה משלטון הרודנות הצבאית התחזקה בעיקר לאחר ששישאכלי נעשה זהיר פחות — כצעד ראשון מינה עצמו לרמטכ"ל ולאחר-מכן לנשיא המדינה. כתוצאה מכך אי-שביעת-הרצון ממצב העניינים כוונה נגדו באופן אישי.

החל מדצמבר 1953 מצאה אי-שביעות-הרצון את ביטויה בשביתות תלמידים ועורכי-דין בעיקר בצפון סוריה ובמרכזה. כל נסיונות הבולשת והמשטרה להשתלט על השוכתים לא הביאו להכנעתם הסופית.

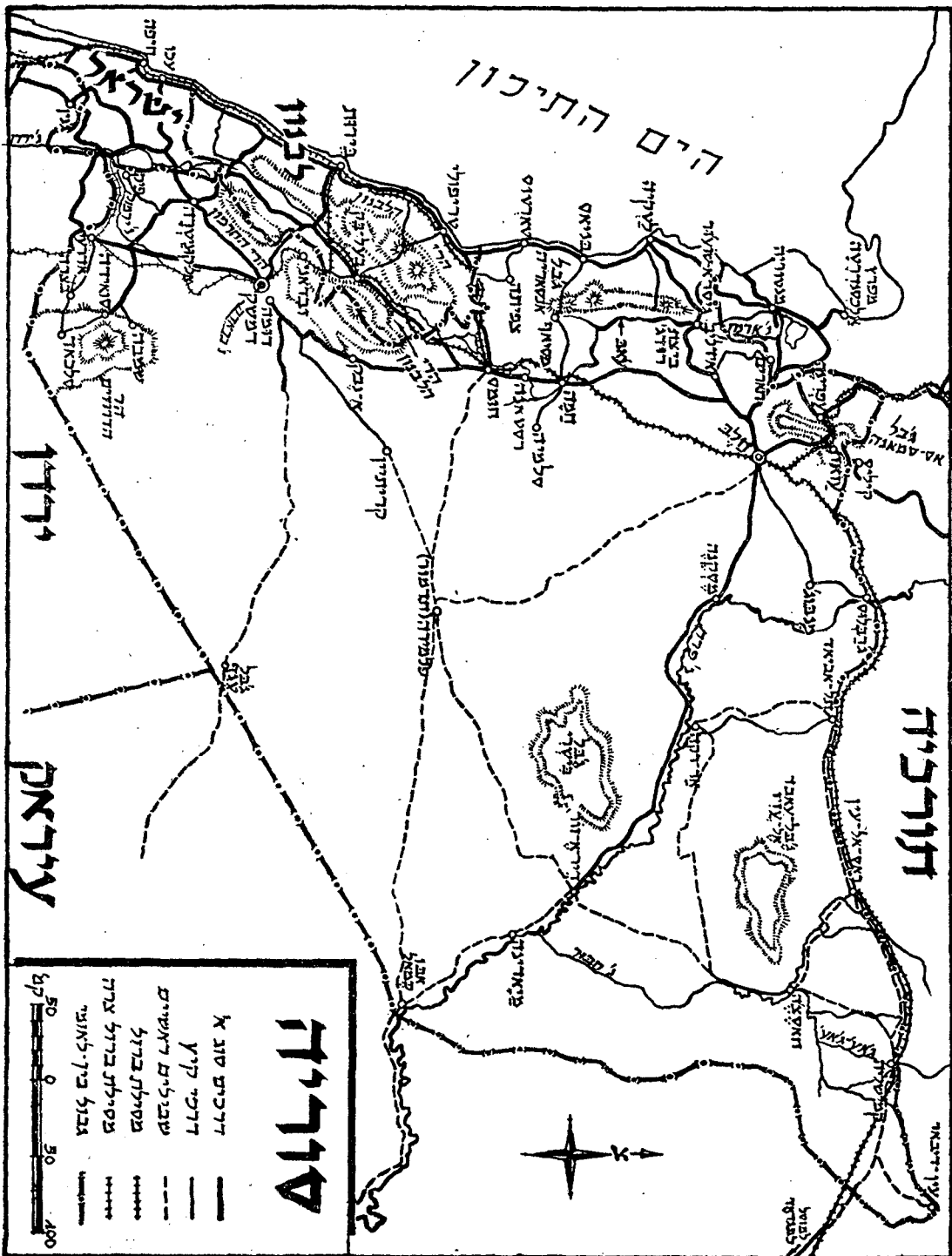
בפברואר 1954 עברה רוח המרד לצבא. אורגן קשר בין מפקדי היחידות שבצפון סוריה, וביום 25.2.54 הוחלט על הדחתו של שישאכלי. במהרה

ראה בכמאל את-אתורק את הדמות אליה רצה להדמות. הוא לא גרע מנקיטת צעדים בלתי-מקוריים על הבריות משחשב אותם לנחוצים. לדוגמה: הוא היה אחראי לחתימת הסכם שביתת-הנשק עם ישראל, ולהידוק היחסים עם תורכיה, ואף חשב על יישוב פליטי איי בסוריה. הוא אהב את סימני השלטון החיצוניים — תלבושות מבריקות, מסדרים מפוארים, מפגשים עם ראשי מדינות אחרות, הנצחת קלסתר פניו על גבי בולי ארצו. הוא אהב להצטלם בפוזות שהזכירו את מוסוליני, ללא היסוס רב העלה את עצמו מדרגת קולונל לדרגת פילד-מרשל. עקב אי-התחשבותו בדעת הקהל, קמו לו מתנגדים רבים. גינוי הדיקטטורה אותם אהב השניאוהו על קציני הצבא — משענתו העיקרית. הדינמיות שבמדיניותו (הבהילה את מושלי הארצות השכנות, לבנון, ירדן ועיראק. אין פלא, איפוא, כי שלטונו הגיע לקיצו מקץ ארבעה וחצי חודשים בלבד. בליל ה-14 באב-ג'יסט נאסר ע"י קבוצה קטנה של קצינים-זוטרים. לא נמצא כל גורם שיבוא לעזרתו והוא הוצא להורג. יורשו, ח'ינאווי, למד משגיאותיו של אדוועים. למראית-עין, לא תפס כלל את השלטון בידינו והספק במעמד של ראש-מטה-הצבא (וכן הראה צניעות בשטח אחר — הוא העלה את עצמו לדרגת בריגדיר בלבד). מפעלו המדיני העיקרי של ח'ינאווי היה נסיונו להביא לידי איחוד עם עיראק. מפלגת העם, אשר לידיה מסר את השלטון האזרחי, תמכה בזה. אולם רוב קציני-הצבא התנגדו לאיחוד זה. עיראק, מצדה, שיגרה לסוריה את ראש המודיעין הצבאי שלה, על-מנת שיעמוד בראש מפעל האיחוד. חילק שוחד לרוב, בעיקר שוחדו קציני-הצבא הבכירים. אך עם זאת עלה מספר המתנגדים לאיחוד ברובה על מספר התומכים בו. בראש המתנגדים עמד הקולונל שישאכלי. מפקד החטיבה הראשונה, האחראית לדמשק (אותה חטיבה שקציניה הוציאו את חוסני אדוועים להורג). כשח'ינאווי עמד להכריז על האיחוד, הסתבר כי חיל-המצב של דמשק תומך בשישאכלי ובמתנגדי האיחוד, וח'ינאווי הודח (19 בדצמבר 1949).

שלטונו של שישאכלי

בראשית שלטונו היה שישאכלי זהיר עוד מ-קודמו. לא זו בלבד שלא תפס גם למראית-עין את סגן השלטון האזרחי בידינו, אלא אף לא מינה עצמו

(1) אשר התבטאה בתכונותיהם הנרחבות ליישוב פליטים, לרפורמה אנדארית, ובשטח מדיניות החוץ במגמותיו התוקפניות כלפי ירדן ולבנון.

הצטרפו למהפכה גם היחידות שבשאר חלקי המדינה. קצינים בכירים שנשאר נאמנים לשישאכלי סולקו ע"י פקודיהם ממתנגדי. הרוון נתבהל וברח.

לאחר בריחתו הסתבר שמייהר מדי — יחידות השריון שבאזור דמשק נשארו נאמנות לו. למרות עויבתו הכריזו יחידות אלה (בפיקודם של שני קפיטנים) על הפיכה נגדית להחזרתו. נראה היה כי יחידה תתפלג לשני מחנות הלוחמים אחד ברעהו. אך לאחר יומיים הצליח ראש-המטה הכללי, שמונה ע"י שישאכלי, שופת שקיר, לשכנע את מצדדי שישאכלי כי מוטב להם להכנע.

לאחר שלטונו הממושך של שישאכלי סברו רוב הקצינים עצמם כי מוטב לחזור לשיטות שלטון דמוקרטיות; וכתוצאה הוחזר השלטון לידי המדינה-אים האזרחיים.

לאחר הפיכת 1954

במהרה הסתבר שדמוקרטיה זו אינה שונה מ-קודמתה, זו שקדמה לשלטון הצבא. אותם המנהיגים התיקים אשר סולקו או חזרו לשלטון, תקותה של האינטליגנציה הצעירה לרפורמות נכזבה, ומעמדה בחלש ע"י הפילוגים בשורותיה. אשר לשלטון עצמו, הרי היה רופף, ולא נהנה מתמיכה רבה מצד הציבור. כתוצאה, חזרה וגדלה במהרה השפעת הצבא. ראשי הממשל החלשים נטו לשתף פעולה באופן הדוק עם מפקדי הצבא, ולקבל דרישותיהם בכל בעיות היסוד. בבחירות לפרלמנט התערב הצבא ודאג לבחירת מועמדים הנוחים לו. אלא שגם בצבא אין אחידות דעות לגבי רוב השאלות. הפילוגים שבשורות הקצונה מקבילים בדרך כלל לאלה שב-שרות האזרחיים.

להלן — רשימת התנועות והמפלגות העיקריות, המתחרות על השפעה והשלטון בצבא ובמדינה כולה:

מפלגת התחיה הסוציאליסטית

רוב הנוער המשכיל במדינה ובצבא נוטה אחרי "מפלגת התחיה הסוציאליסטית" שבהנהגת המדינאי אכראם חוראני. תכניתה של מפלגה זו כוללת חלוקת קרקעותיהן של המשפחות הפיאודליות הגדולות, ביצוע תכניות הפיתוח בשטח ההשקאה והכוח-החשמלי, ועוד. עיקר כוחה של המפלגה הוא במרכז סוריה מצד אחד — ובשורות הצבא, מהצד השני. בראש קציני הצבא ה"סוציאליסטים" עמד בעבר סגן ראש-המטה (וראש אגף-המבצעים), הקולונל עדנאן מאלכי. בשל אישיותו החזקה ומספרם הרב של התומכים בו,

זכה למעמד מיוחד בצבא, שעלה בחשיבותו אף על זה של ראש-המטה הכללי. נראה היה כי קרוב הוא להשתלטות מוחלטת על הצבא, וכי בעזרתו של זה יפרוש את שלטונו ושלטון מפלגתו גם על סוריה כולה. אך בטרם עלה הדבר בידו, נרצח בידי מתנגדיו מהמפלגה הלאומנית הסורית. לא נמצא בידי תיים יורש לעדנאן מאלכי, וכתוצאה מכך ירדה חשיבות חבריו למפלגה המשרתים בצבא.

המפלגה הלאומנית הסורית

המפלגה הלאומנית הסורית איננה מפלגה רחבה כדוגמת "מפלגת התחיה הסוציאליסטית". במשך רוב זמן קיומה היתה זו תנועת מחתרת ולא מפלגה, וכתוצאה נשארו ארגונה ואמצעיה מחתרתיים בעיקרם. המפלגה נוסדה בשנות השלושים ע"י הלבנוני אנטון סעדה, שרעיונותיו הושפעו בעיקר מהפשיזם. בשטח המדיני הוא דגל ב"סוריה גדולה" — מהרי הטאורוס ועד לגבול מצרים. לאחר שסוכל נסיון הפיכה שסעדה עשה בלבנון, הוא ברח לסוריה, אך הוסגר ע"י חוסני אוזיעים לידי שלטונות הלבנון והוצא להורג. לאחר מותו המשיכה תנועתו להתפתח, ולאחרונה התקרבה לעיראק. בראש חברי התנועה שבצבא הסורי עמד הקולונל רסאן ג'דיד, מי שהיה בזמן מלחמת-הקוממיות קצין בצבא של קאוקג'י. (לפני ההתקפה על טירת צבי, הוא ניסה לחדור למשק כשהוא מחופש כנהגו של מושל-המחוז, על-מנת לרגל את עמדות ההגנה; בשלב מאוחר יותר, אוקטובר 1948, פקד על כוחות קאוקג'י בקרב ג'יש). איש זה הידוע במרצו ובפקחותו, אירגן את המהתרת הסורית-לאומנית בצבא הסורי. בעדנאן מאלכי ראה את המכשול העיקרי לתכניותיו, ולכן דאג לארגון הרצח שלו. אך לאחר הרצח נאלץ לברוח מסוריה, ורוב חברי תנועתו שבצבא נתגלו ונאסרו.

השישאכליסטים

במרוצת-הזמן עלתה שוב קרנם של תומכי שישאכלי. היו מבין תומכיו אשר בתקופת שלטונו נמנו על חברי הפרלמנט — ועתה נבחרו מחדש לבית-הנבחרים, ושניים אף משמשים כיום כחברי הממשלה. כן עלתה קרנם בצבא. מאז רצח עדנאן מאלכי, נראה כאילו השפעתם מתחרה בו של הקצינים ה"סוציאליסטים".

לשישאכליסטים אין תכנית מדינית מגובשת. כפי שיש לשתי המפלגות שהוזכרו קודם-לכן, מה שמאחדם זהו בעיקר נטיה לשלטון יחיד חזק. הם מקיימים קשרים עם אדיב שישאכלי, היושב כיום

בפריס, אולם יתכן גם כי ינסו לתפוס את רסן השלטון אף מבלי לדאוג להחזרתו.

השמרנים

קיימות בסוריה שתי מפלגות שניתן לכנותן "שמרניות": —

א. ה"מפלגה הלאומית", חזב אל-ואטניי (יש לה- זהר מערוב פרשיות בינה לבין המפלגה הלאומית- הסורית — חזב א-שעב) שמרכזו בדמשק והיא קרובה לאינטרסים של בעלי-ההקרקעות הגדולים.

ב. "מפלגת העם", שמרכזו בחלב, והיא קרובה יותר לאינטרסים של בעלי-התעשייה והסוחרים הגדולים, (אך יש בה גם פלג של שואפי רפורמות סוציאליות, הקרובים בתכניותיהם ל"מפלגת-התחיה הסוציאליסטית"). המפלגה בכללותה קרובה אל רע- יון האיחוד עם עיראק.

כן ישנם בבית-הנבחרים הסורי קבוצות צירים בעלי גטיה שמרנית, שאינם מאורגנים במפלגות ממש. בחלקם הם שייכים ל"גוש הדמוקרטי", בהנהגתו של האלד אל-עזאם ובחלקם — ל"גוש ה- קונסטיטוציוני" של מניר עג'לאני, שהוא בעל צביון מושלמי-דתי.

בצבא אין כיום למפלגות ולגושים אלה דריסת רגל רבה. השמרנים שבקצונה הבכירה אינם מהווים גוש מלוכד. בדרך-כלל מוכנים הם לקבל את מרותו של ראש-המטה-הכללי, שוכת שוקיר. קצין זה איננו סורי כלל, אלא דרוזי, יליד לבנון. עד לפני שש שנים שירת בצבא לבנון. בזמן מלחמת-הקור ממות שימש כראש מטהו של קאוקגיי. הוא קצין מוכשר ופוליטיקאי גמיש וזהיר. הוא והמקורבים אליו מעוניינים שהמצב הקיים ימשך, דהיינו שהצבא יוסיף להשפיע מאחורי-הקלעים, מבלי שיטול על עצמו מן האחריות הגלויה לשלטון. לשוקת שוקיר סיבות אישיות לעמדתו זו: בהיותו זר, יקשה לו מאוד לתפוש עמדה דומה לזו שתפסו שלושת הרודים נים הקודמים. יתר-על-כן, כל שינוי במצב, וכל נסיון מטעם הצבא לתפוס את רסן השלטון באופן גלוי, עלולים להביא להדחתו.

הגורם האישי

כל נסיון ל"מנן" את ראשי הצבא והשלטון האזרחי בהתאם לשייכותם המפלגתי בלבד עלול להיות מטעה. בסוריה אין השייך המפלגתי חזק ואמיץ כבארצות המערב. חזק ממנו הנו המומנט האישי. הרקע האידיאולוגי קובע אך מעט בהרכב הקבוצות השונות שבשלטון — הרוב נקבע בהתאם למעמד

אישי וליחסים אישיים. מצב-דברים זה גורם לחוסר- יציבות רב ומניח מקום לשינויים מרחיקי-לכת בעמדתם של ראשי השלטון. גם בצבא קימת שורה של קצינים בכירים, רבי השפעה, שאין כל אפשרות לסג את אותם לפי שיוכם המפלגתי. בשעת תמורה והפיכה מוכנים הם לבוא בקשר עם החוגים השונים הקיימים כיום בצבא, או אף ליצור חוגים משלהם. לרוב ניתנים הם לניצול בקלות-יתר ע"י גורמי חוץ שהם בעלי אינטרסים בסוריה. ואכן, מצבה המעורער של סוריה מזמין-כאילו את שכנותיה ואת המעצמות הגדולות לבוא ולהתערב בענייניה הפנימיים, בהתאם לאינטרסים השונים שלהם.

עיראק

ביחוד רבים נסיונותיה של עיראק להתערב בענייניה של סוריה: מגמת-היסוד של עיראק היא להביא לאיחוד של שתי המדינות, כשמרכז השלטון יהיה בבגדד, וצורת השלטון תהיה מלוכנית. יתכן שרוב הסורים לא היו מתנגדים לאיחוד אילו היתה דמשק הופכת למרכז השלטון, ואלמלא היתה השושלת ההאשימית מתימרת למשול בשתי המדינות. אך במצב הקיים רבה מאוד ההתנגדות לתכנית כולה. מרכזי ההתנגדות הם בקצונה ובחוגי האינטליגנציה.

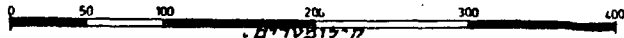
אמנם יש לתכנית האיחוד גם תומכים בסוריה: חוגי התעשיינים, המעוניינים בייצוא תוצרתם לעיראק; מדינאים שונים, המקוים להפנות מעלית השושלת ההאשימית; חוגי "מפלגת העם". אך כוחם של גורמים אלה נופל בהרבה מכוחם של המתנגדים, ולכן אינו נראה הדבר כי האיחוד יתגשם בדרכי שלום.

מסיבה זו משתדלת עיראק לקרב את ביצוע תכניתה באמצעים כשירים-פחות: ע"י מתן שוחד למדינאים סוריים, ע"י הקמת תנועות מחתרת שתפקידן לתפוס את רסן השלטון באמצעות מהפכה, ע"י קשירת קשרים עם המפלגה הלאומית הסורית המנוודה, ע"י הקמת מרכזי תעמולה וחתירה, וכו'.

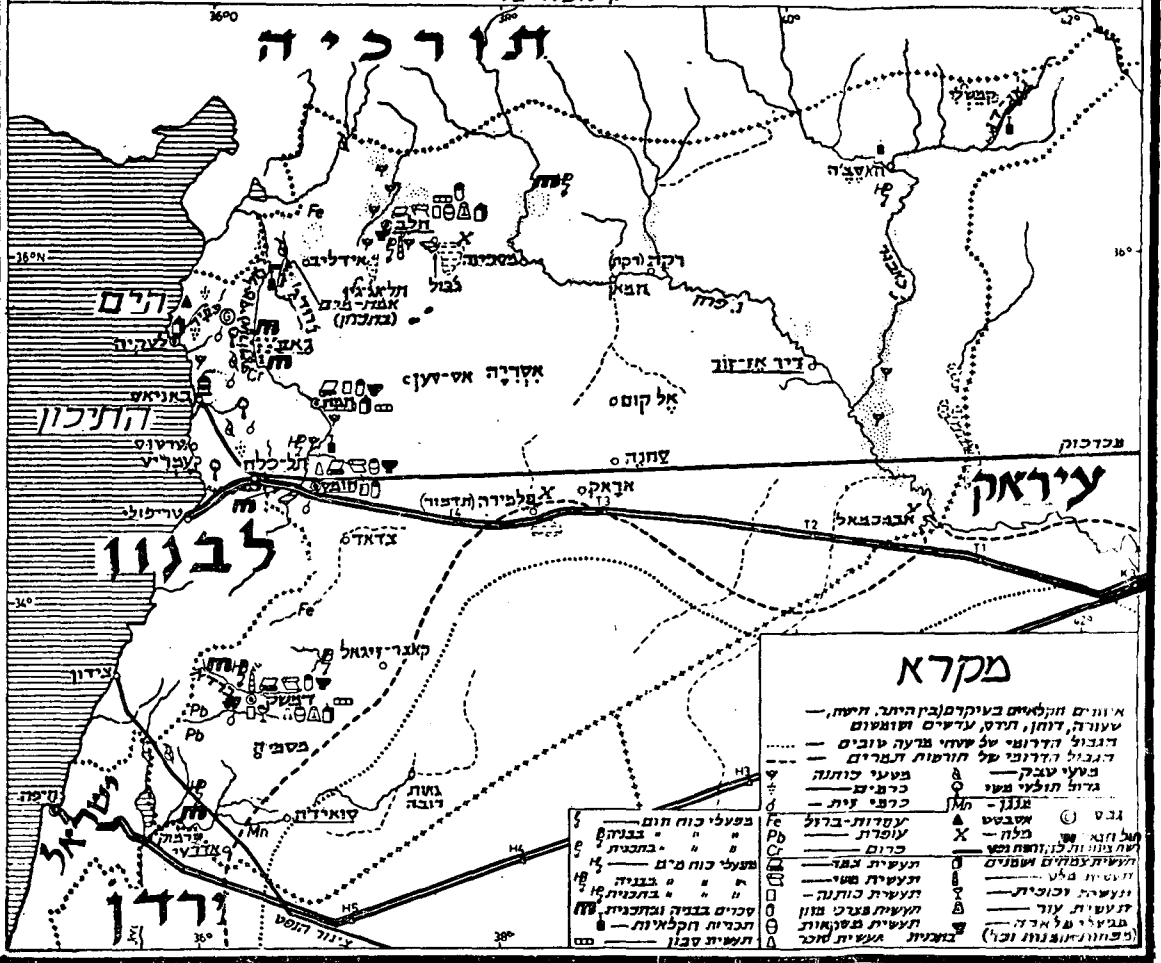
מצרים וסעודיה

בהתנגדות חריפה ביותר נתקלות שאיפות האזרחי של עיראק מצד מצרים וסעודיה. שתי מדינות אלו מעוניינות בהמשך קיומה העצמאי של סוריה ובכך שלא תצורף אל המחנה ההאשימי. לשם השגת תכליתן מקיימות הן מחתרת משלהן, הנלחמת במחתרת העיראקית. כן מספקות הן כסף לאותם הגורמים בממשלה ובצבא הנלחמים באיחוד; כמו-כן הן

ישראל

תורכיה

מקרא

- ▲ איתנים חקלאיים ביקרם (בן היתר, היטה, היטה, היטה)
- עורה, דוחן, חרס, ערש, וואגום
- הגבול הדרומי של עמק צבעה טובים
- הגבול הדרומי של חורפות תרים
- בעמי עבק
- גדות תולמי עמי
- אגן-מנ
- אשכט
- מלח
- תעשיית צמקים ושמים
- תעשיית מלח
- תעשיית כוכנית
- תעשיית עור
- תעשיית פלאיד
- (בפחיתות נרות וכו')
- עמדות ברזל
- עופרת
- כרום
- תעשיית צמר
- תעשיית פטי
- תעשיית כותנה
- תעשיית צמרל שון
- תעשיית פסקאות
- תעשיית אשית סוכר
- בפעלי כוח חום
- בנזיה
- בתכנית
- בפעלי כוח מים
- בנזיה
- בתכנית
- סכרים בנזיה ובתכנית
- תכנית חקלאיות
- תעשיית עבון

ספה כלכלית

תומכות בכל האישים המזדהים עם הקו שלהן. לדוגמה: — קוואתלי, נשיאה החדש של סוריה, נתמך שנים ע"י מצרים, ואילו שישאכלי קיבל בעבר תמיכה סעודית.

המעצמות

צרפת תומכת בדרך-כלל בקו המצרי-סעודי ונל-חמת בשאיפותיה של עיראק. עזרתה של צרפת נוחה לסוריה, מאחר שהיא כיום החלשה שבין המעצמות, ובדרך-כלל אין ביכולתה לנהל מדיניות תקיפה. לכן מרבה סוריה להעזר בצרפת. כך, למשל, עד כה היתה רוכשת את רוב ציודה הצבאי בצרפת. רק את ציוד חיל-האוויר שלה קונה סוריה מחוץ לצרפת. בכריטניה, מדינאיה של סוריה חוששים הרבה יותר מבריטניה ומארה"ב מאשר מצרפת, ולכן מעוניינים הם בכך שלא יהיו תלויים בשתי מדינות אלו מבחינת האספקה הצבאית באותה מידה בה תלויים הם בצרפת.

מדיניותן של שתי המעצמות ה"אנגלו-סכסיות" נוגדת בדרך-כלל את האינטרס של הצבא הסורי, בהיותן תומכות — באופן זהיר — בחלק מתכניותיה של עיראק.

גם ביתר השטחים קשה עמדתן של שתי מעצמות אלו. סוריה נזקקת אמנם לתמיכתן הכלכלית בתכניות-פיתוחה. אך אין ביכולת ממשלותיה לקבל על עצמן התחייבות כל שהיא תמורת עזרה כזו. וזאת בשל שנאתם העזה והעיוורת של האוכלוסים ל"אימ-פריאליסטים" (מונח זה מכונן עתה בסוריה בעיקר נגד שתי המעצמות ה"אנגלו-סכסיות"). כל ויתור קל-שבקלים להן יתפרש ע"י ההמון כבגידה במור-לדת, ועלול להביא להפגנות רחוב ולהפלת הממשלה.

ישראל

אותה שנאה עזה מכוונת, עוד ביתר-שאת, נגד ישראל. התנגדות דעת הקהל הרחב למפעל הציוני חזקה יותר בסוריה מאשר בכל מדינה ערבית אחרת.

היא נובעת במידת-מה מלאומניותם הקיצונית-במ-יחד של הסורים.

מבחינה אחרת, הריהי שריד ממלחמת-הקוממיות אשר הנחילה לסוריה "תסביך ישראלי" קשה יותר מאשר ביתר מדינות ערב. כן רואים חושבי סוריה המשכילים בא"י את "סוריה הדרומית" שאינה אלא חלק מכלל המדינה הסורית הגדולה.

לגבי סוריה אינו קינם ספק שהיא מוכנה באופן עקרוני להצטרף למסע-מלחמה נגד ישראל יותר מכל מדינה ערבית אחרת. איי-ההתאמה בין יכולתו של צבא-סוריה עד כה לבין שאיפות מרחיקות-לכת כאלו מונעות לעת-עתה את הגשמת חלומותיה, אך לדעת מנהיגיה ישתנו יחסי הכוחות בעתיד ואז יעלה גידה להגשים את שאיפותיה ב"סיבוב השני".

לקראת הבאות

רבים הם הסורים המאמינים כי מלחמת-גם נגד ישראל תפתור גם את בעיות-הפנים של סוריה. אין לאמונה זו בסיס ריאלי, אך אף על פי כן היא עזה ונפוצה. קינם כאילו הרגשו, שאותן בעיות מדי-ניות שנתגלו לעיני כל בעקבות הכשלון הסורי ב-מלחמת-הקוממיות תעלמנה-מאליהן במידה שתצליח סוריה להחזיר את גלגל ההיסטוריה ותבטל את כש-לונה הקודם ע"י נצחון על ישראל.

אך במציאות אין לראות לפני סוריה פתרון כה "פשוט". בחייה הציבוריים של סוריה שמחוץ למס-גרת-הצבא ודאי שאינו נראה כל כוח שביכולתו להקים שלטון יציב ולהביא לידי ליכוד המדינה. ואילו הצבא עצמו — אף הוא מפורד ומחולק ל-סיעות.

אך במקרה שאחת הסיעות בצבא תתחזק עד כדי-כך שתשתלט על הצבא בכללו — נראה שאין בסוריה כל גורם שיוכל למנוע את השתלטותה על המדינה כולה.